

Syntiniemen historiaa

Sotkamonsuu

Sotkamon kylällä oli alkujaan kolme kantataloa, joista yksi oli **Sotkamonsuu** ja *Syntiniemi* oli osa sitä. Ensimmäinen maininta talosta löytyy vuoden 1555 veronkantoluettelosta, jossa isännäksi mainitaan *Paavo Karppinen*.

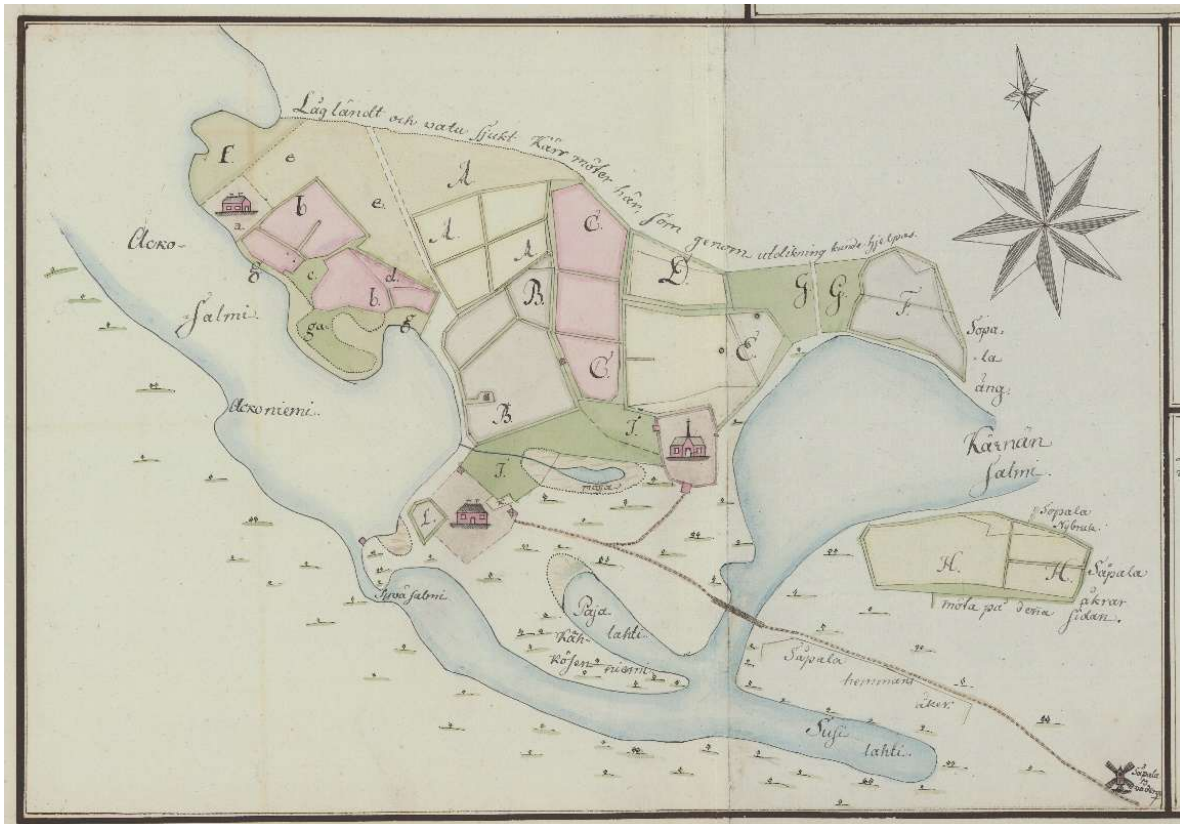
Kuningas Kustaa Adolf osoittaa kirjeessä 27.1.1619 **profossi Klemetti Ollinpojalle** Sotkamoon Kajaaninlinnalääniin kolmen vuoden verovapauden tämän omistamaan *Sotkamonsuun* taloon. Klemetti oli anonut sitä, koska oli kärsinyt omien sotajoukkojen aiheuttaman suuren vahingon vuonna 1611 näiden matkatessa Isoonsummaan Venäjän Karjalaan (nyt Suma). *Klemetti* omisti tuolloin yhden täyden vanhan manttaalin arvoisen ja hyvin toimeentulevan talon.

Sotkamonsuu jaettiin kahtia *Klemetti Ollinpojan* kuoleman jälkeen. Sotkamon seurakunnan ensimmäinen **kirkkoherra Mansvetus Jacobi Aboensis** osti toisen puolen tilasta *Klemetti Ollinpojan "hädänalaiselta leskeltä" Wallburg Jönsdotterilta*. *Mansvetus* lahjoitti ennen kuolemaansa oman osuutensa tilasta seurakunnalle ja Jönsdotter möi sittemmin myös toinen puolen. Tämän jälkeen Sotkamonsuun maita on hallinnut yksin seurakunta. Syntiniemi on kuitenkin ollut välillä myös kirkkoherrojen omaisuutta. Vuoden 1940 sotaan liittyvät pakkolunastukset eivät koskeneet niemeä, mutta Toivoniemestä kyllä erotettiin pohjoispuolen maita siirtolaisille. Niemi siirtyi kirkkoherralta 1950- luvulla seurakunnalle.

(Tutkijat Matti Lund ja Timo Ahonpää sekä Nikke Korhosen muistio)

Syntiniemi

Sotkamonsuun tilaa alettiin vasta 1830-luvulla kutsua **Toivoniemeksi**. Syntiniemenä nyt tunnettu eteläpuolinen niemi on vanhojen lähteiden mukaan ollut alkujaan **Kähkösenniemi**. Nimen alkuperästä ei ole varmaa tietoa.

Kuva1) Toivoniemen kartta vuodelta 1783, tekijänä läänin maanmittari Henrik Holmbom. (lähde Oulun maakunta-arkisto)

Erilaisissa historiallisissa lähteissä Syntiniemi-nimi juontaa etenkin kirkkopäivinä tapahtuneisiin seurakunnan kannalta paheellisiin toimintoihin.

Sotkamojärven itäpuoleinen kirkkoranta toimi ns. paremman kansanosan venerantana ja pappilan länsipuolella sijainnut ranta oli erittäin näkyvällä paikalla. Muu väki sai viedä

veneensä piiloon Syntiniemen rantaan.

Suora viinanmyynti oli erittäin yleistä ja yleiset kokoontumiset tarjosivat parhaat mahdollisuudet siihen. ”Tietona” elää, että jopa ruustinna olisi myynyt viinaksia kirkkopäivänä, mikä on tuttu tarina joka puolella Suomea.

Kirkkoraati ja -herra pitivät huolta kirkkokurista. Tarkasteltiin etenkin kirkonmenojen aikaan lähiympäristössä seuraavia; viinanmyynti, vedonlyönti, ei-sopiva kanssakäyminen, tappelut, varkaudet ja reuhaaminen. Seurakunnan arkistoista löytyy paljon viittauksia näihin tapahtumiin, erilaisiin paheksuviin lausuntoihin ja saarnoista rangaistuksiin, joita olivat esimerkiksi jalkapuu ja sakot.

Niemeen sijoittuva ”syntisen elämän meno” ja paikallinen ilkikuristen korkonimien ahkera käyttö muokkasi nimen Syntiniemeksi. Nimen vaihtumiseen ei löydy virallista syytä.
Niemen nimi on Suomessa ainutlaatuinen.

Kirkkoherra *Niilo Holmströmin* ehdollinen lupa seurakunnan Toivoniemen maalle rakennettavalle *Tähtelä-*matkustajakartanolle vuonna 1886 kuvaa hyvin seurakunnan tarvetta vaikuttaa: *”Oluesta saakka ja mitä ikinä päihdyttäviä aineita ollenee, ei saa olla saatavissa, eikä tarjottaa. Ehdoton raittius pitää siinä talossa vallita. Seuranäytelmiä, tanssihuveja ja mitä muuta senkaltaista turhuuden ja kevytmielisyyden menoa ollenee, ei saa siellä harjoittaa. Koska talo on yksinomaisesti aiottu matkustavaisten vastaan ottamiseksi, heidän tarpeeksi, mukavuudeksi ja rauhaksi, niin elköön sallittako lauantaisin, sunnuntaisin ja varsinkin kirkonmenon aikana kansaa sinne kokoontumaan tupakan polttamiseen, turhain puheitten ja*

jaaritusten pitämiseen.” (Sotkamon historia s.455)

Kuva 2) Geologi *Benjamin Frosteruksen* valokuva Toivoniemen suuntaan vuodelta 1904. Osa kuvan oikeanpuoleisista männyistä on yhä jäljellä Syntiniemessä. (Lähde: hakku.gtk.fi)

Perimätietona kertoo *Pertti Granqvist*: ”Syntiniemi sai nimensä, kun manttaalitalon Sopalan lunki ja pinnari renki laitettiin etsimään heinäkuisena päivänä karanneita hevosia. Elettiin 1800-luvun puoliväliä. Kirkonkylää ei ollut, oli vain pölyävää kangasta. Renki meni Syntiniemeen ja nousi isoon koivuun tähystämään nähdäkseen, mistä hevosten kavalta pöly nousee. Sattuipa kirkkoherra taluttamaan pappilan verevän palvelijattaren koivun alle, nosti naisen hameen ylös ja sanoi: ”Täältä näkyy Jumalan ilo, armo ja autuus”. Renki kuuli kirkkoherran sanat ja huikkasi korkealta koivusta: ”Katopa samalla, näkyykö siellä Sopalasta karanneita hevosia?”

Kuva 3) Syntiniemen tiluskartta. (Sotkamon kunnan arkisto).

Syntiniemen käyttö ja perinnebiotooppiniityn synty

Pappilan maiden kartassa 1700-luvun puolissa välissä *Kähköseniemellä* ei ollut peltoa, mutta niittynä se lienee kuitenkin ollut. Niityillä ovat laiduntaneet lampaat ja lehmät 1900 luvulla. Ympäristössä oli aitoja, joilla rajattiin laiduntamista. Peltö on tehty kuvan yksi kartan piirron jälkeen.

Syntiniemi esiintyy maastonpiirteiltään nykymuotoisena ja -nimisenä 1900-luvun vaihteen kuvan kolme tiluskartassa. Syntiniemen uutta rantasaunaa ei ole vielä rakennettu, mutta uimakoppi laitureineen on niemen länsipuolella. Niemi on peltö- ja puustoalueineen nykyisen kaltainen. Sodan jälkeen peltoja vuokrattiin yksityisille. Seurakunta on hyödyntänyt Syntiniemeä myös tapahtumapaikkana.

Lampaat laidunsivat 1990 luvulla muutamina kesinä ja *Sotkamon 4H-yhdistys* niitti alueen vuosina 2010–2015. Vuonna 2014 aluetta laidunsi 19 lammasta. Niittyä ei ole muokattu, lannoitettu tai kylvetty.

Perinnemaisemainventointien 1993 ja 2021 Syntiniemen hoitosuosituksena on avoimen perinnebiotoopin hoito, maisemapuiden säilyttäminen, maisema-arvon säilyttäminen ja koiranputken kasvuston ja vesakoitumisen vähentäminen.

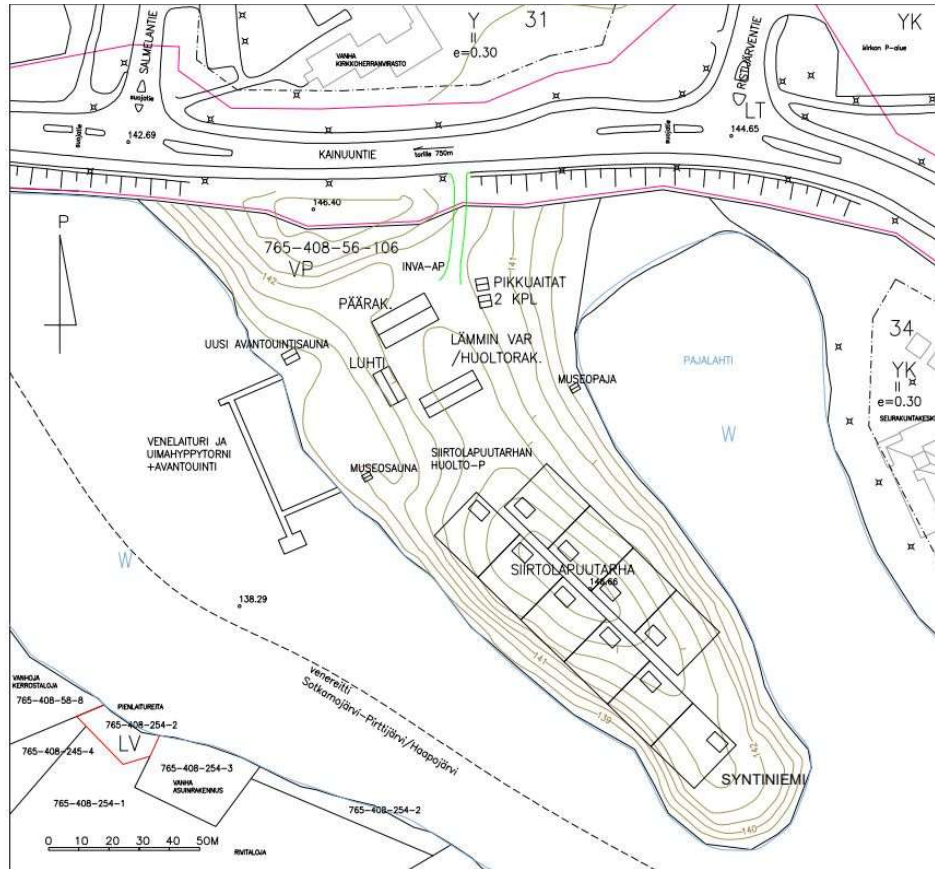
Kirkkovaltuusto asetti 16.4.1938 luonnonsuojelulain alaisiksi Syväsalmen sillan ja Kirkkosillan välisellä alueella olevat vanhat puut sekä Kirkkolammen, Kirkkotarhan ja Kaitainsalmen maantien molemmilla puolilla olevat metsiköt Anttilanniemelle saakka. Lisäksi Sotkamojärven ja

Pirttijärven yhdistävän Syväsalmen molemmin puoliset pappilan rantametsiköt oli säästettävä hakkuilta. Tätä päätöstä ei ole noudatettu koskaan, mutta vanhaa puustoa on alueella kuitenkin säilynyt.

Syntiniemen pohjoisosan vanhan puuston seassa on kuoppia, joiden alkuperästä ei ole varmaa tietoa. Ovatko ne nauriskellarin kuoppia, sotien aikaisten pommitusten jälkiä vai vartiomiesten suojia? Pappilaa kyllä pommitettiin sotien aikaan ja sen pihamaalla oli ilmantorjuntatykkejäkin. Sotkamo on ollut rautateineen armeijan huollon keskuksena ja pappilan ympäristöllä oli oma roolinsa.

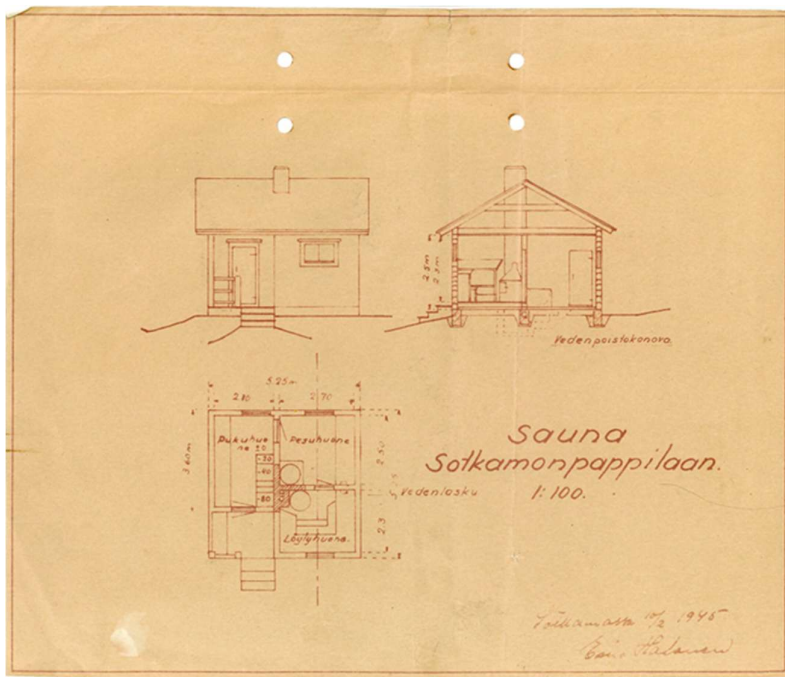
Suunnitelmia Syntiniemeen

Niemelle on yritetty 1960-luvulta lähtien perustaa kotiseutumuseo neljään eri kertaan. Kuntalaisaloitteen jälkeen niemi kaavoitettiin museokortteliksi vuonna 1973. Kunta myönsi alkupääomaksi 100 000 markkaa. Suunnitelmassa oli myös idea siirtolapuutarhasta. Tämän jälkeen tehtiin suunnitelma talomuseoalueesta ja todettiin niemen olevan siihen liian kapea.

Kuva 4. Viimeisin museo- ja siirtolapuutarhaluonnos (Sotkamo kunta)

Vanha ja arvokas pappila purettiin vauhdilla vuonna 1962, pariaitta toimitettiin partiolaisille Salonsaareen ja Syntiniemen ranta sauna sai uuden elämän Sapsoperässä. Pappilan tilalle rakennettu kirkkoherran virasto on nyt ilman käyttöä ja asuinrakennuksista vain toinen on jäljellä.

Kuva 5. Pappilan uuden rantasaunan piirustukset Syntiniemen puolelle vuodelta 1945, laatijana Eino Halonen. Sauna on myöhemmin siirretty kesäasunnoksi (Sotkamon seurakunnan arkisto).

Kuva 6. Niemen länsirantaa uimakoppeineen. (Valokuvakortti, Anssi Suomalainen, vuosi 1934)

Salmelan saunarakennus Syntiniemen tuvaksi

Pappilan pohjoispuolen Salmelan torppa ja myöhemmin itsellinen tila kuului aluksi *Sotkamonsuuhun*. Tila siirtyi 1920-luvulla kunnan omistukseen ja päärakennus toimi kouluna. Opettajille tehtiin rantaan uusi saunarakennus 1950-luvulla. Saunan käyttö väheni ratkaisevasti, kun opettajat muuttivat asumaan muualle, jolloin rakennus jäi muistomerkin asemaan.

Senioripuiston rakentaminen vuoksi Salmelan koulun sauna jouduttiin poistamaan omalta paikaltaan, koska se oli rantaa pitkin suunnitellun jalankulkureitin tiellä.

Sotkamon Kirkonkylän kyläyhdistys korjautti rakennusta 2022 ja se uusiokäytettiin Syntiniemen tuvaksi.

Kuva 7. Salmelan saunan nosto (Jouni Piirainen 6.7.2022)

Syntiniemen esteetön luontovirkistysalue

Sotkamon kunta vuokrasi Sotkamon seurakunnalta *Syntiniemen* virkistyskäyttöön 40 vuodeksi ja haki Maaseuturahoitteisen ympäristö- ja ilmastohankkeen luonnon monimuotoisuuden hoitamiseksi vuonna 2025. Hanke suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä *Luonnonvarakeskuksen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun* kanssa. Syntiniemen monimuotoisen luonnon hoitotoimenpiteitä suunniteltiin *Kainuun ELY-keskuksen* ympäristöviranomaisten kanssa. Investointihanketta lähtivät rahoittamaan *Sotkamon kunta, LähiTapiola Kainuu-Koillismaa, Sotkamon seurakunta, Sotkamon kirkonkylän kyläyhdistys ry ja Luonnonvarakeskus*. Paikallisesti arvokasta perinnebiotooppia tulivat hoitamaan *Heinämäen luomutilan* lampaat.

Historiaa keräsi *Kari Tervo* Sotkamossa 2025